

СТАНОВИЩЕ

от доц. дин Юра Константинова,

Институт за балканистика с Център по тракология, БАН

за дисертацията на Веселина Белева, докторант в Катедра по общо, индоевропейско и балканско езикознание във Факултет по славянски филологии на Софийски Университет „Св. Климент Охридски“

Темата на дисертационния труд на Веселина Белева „Войната и музеят – структуриране на спомена в съвременния балкански роман (женски гласове от втората половина на XX век до днес)“ е безспорно интересна, сложна и новаторска. Цел на изследването е да проследи как жени писателки от Балканите – Дубравка Угрешич, Дидо Сотирiu, Блага Димитрова, Габриела Адамещяну и Елиф Шафак – обвързват в произведенията си темата за войната с темата за музея. Аргументирано е защитено решението за фокусиране на дисертационния труд именно върху посочените по-горе писателки, като не е пропуснат европейският контекст на творчеството им. Намирам за много удачно решението за привличане към изложението на текстове на Ане Франк, Астрид Линдгрен, Ален Полц и Светлана Алексиевич, защото освен контекст те придават плътност на авторовите тези и съизмеримост на направените изводи.

Впечатление прави отличната теоретична подготовка и езикова грамотност на Веселина Белева, които си личат от добре обмисления текст на дисертацията ѝ. Авторката успешно се е справила със сложната задача, която си поставя в увода – да проследи литературно-музейните преобразования на албума и дневника, в които се пресрещат две войни: „всеобхватната кръвопролитна война, белязала европейската и въобще човешката история, и частната война за (само)утвърждаването на идентичността на жената-писателка“ (с. 13). Веселина Белева демонстрира отлично познаване не само на текстовете на авторките, които изследва, но и на научната литература по многото теми, застъпени в дисертацията ѝ – музеология; диалога „Европа-Балкани“; темата за паметта –

историческа, колективна, културна, литературна; джендър аспектите във въобразяването на „другия“ и др. Резултатът от съчетаването на отлична подготовка, трудолюбие, интерес към изследваната проблематика и аналитични умения е новаторско изследване, което се отличава с направените удачни сравнения, с поставените интересни въпроси и със задълбочения си анализ.

Дисертационният труд е разделен на увод, четири глави и заключение с общ обем от 309 стандартни страници. Главите са оформени на тематичен принцип с добро смислово разграничение на части и параграфи. Голяма част от задачите, които Веселина Белева си поставя, както и теоретичните постановки, с които подхожда към изследването си, са дефинирани в увода. Част от тях обаче са изнесени в *Първа глава*, която също има по-скоро въвеждащи в темата функции. В нея докторантката успешно се справя със задачата да обоснове избора на две повествователни форми – дневник и албум, върху които опира анализа си, аргументирайки се с факта, че те са най-предпочитани от писателките, които ни оставят своите свидетелства за войната. В тази начална част на дисертацията си Веселина Белева представя преосмислянето на културния диалог Европа-Балкани, чрез изясняване на „въобразяването“ на Балканите от западната историография, журналистика, политика и литература и акцентира върху споделената от балканския и западноевропейския интелектуалец роля на съхранител и защитник на паметта.

Втора глава на дисертационния труд е с теоретичен характер и предлага концепция за романа-музей, стъпвайки на наблюденията на Пиер Нора за постепенното размиване на границите между историческата и литературната памет. Докторантката умело защитава тезата си за музейната функция на модерния роман, позовавайки се на произведения на Вирджиния Улф, Милан Кундера, Орхан Памук, Дубравка Угрешич, Астрид Линдгрен. Приемам аргументите ѝ, че романът-музей има функцията да „превключва“ между литература и история като архивира в структурата си двете повествователни форми – дневник и албум. За особено удачен намирам примера с романа на Астрид Линдгрен „Ако светът не беше лудница. Дневник от годините на войната

1939-1945“, който онагледява преплитането на дневник с албум и съжителството на няколко войни: Голямата, домашната и „частната“, т.е. тази, която се води за (само)утвърждаване на жената-писателка.

Трета глава проследява в сравнителен план преображенията на албума и дневника в творчеството на подбраните авторки от Балканите. С литературни примери е показано как споменът-фрагмент „отклонява“ повествованието от неговата линейност и го вертикализира. Поставен е въпросът не само за съдбата, но и за паметта на жената-творец. Темата за джендър аспектите на войната е продължена в последната *четвърта глава*. Особено интересен е разгледаният въпрос за алтернативната женска гледна точка към модерната война, която излиза далеч извън традиционната идея за биологичното съхраняване на живота и се разпростира върху сферата на културата.

Веселина Белева разглежда въз-връщането на женския глас в съвременния балкански роман не само като ехо, а като Муза – пре-съ-творител-ка на гласове. Логично звучи заключението ѝ, че балканските писателки оспорват образа на чакащата жена, превръщайки романите си в женска Одисея между частно и публично, автентично и въображаемо, настояще и минало, последователност и прекъснатост, мит и история (с. 197). Докторантката стига до извода, че авторките на подбраните от нея съвременни балкански романи не просто се завръщат към културната памет, за да я съхранят, а целят „нейното пре-на-Гласяване в литературния мит за Музата“ (с. 200).

Основните ми препоръки към дисертационния труд са свързани с неговото структуриране, което според мен би следвало да е изяснено още в увода му. Ясното формулиране и разграничаване на изводите в края на всяка глава би придало повече аналитичност и завършеност на текстовете и би помогнало на авторката по-ясно да подреди тезите в заключението си. Това, разбира се, би намалило литературния ефект от работата, но би ѝ придало по-академичен вид. Намирам за странно разделението на библиографията на дисертацията на *основна библиография* и *критическа и теоретична литература*.

Направените бележки не омаловажават постиженията на докторантката, която демонстрира траен интерес към изследване на балканските литератури, видно от множеството ѝ публикации, които далеч надхвърлят тематиката на дисертацията. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията и вярно отразява научните приноси на автора.

Като имам предвид казаното по-горе, препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Веселина Белева образователната и научна степен „доктор“.

гр. София

07.04.2020 г.

доц. дин Юра Константинова